

Asia: VN/894/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä.

Työnantaja on velvollinen vakuuttamaan työntekijänsä työtapaturmien ja ammattitautien varalta pakollisella työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksella. Työtapaturma- ja ammattitautilaissa (TyTAL) työnantajan vakuuttamisvelvollisuus on sidottu työntekijänä tehtävään työhön ja työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun työsuhteeseen. Yrittäjänä työskentelevä henkilö voi vapaaehtoisesti vakuuttaa itsensä, mutta vakuutuksen ottaminen edellyttää voimassa olevaa YEL-vakuutusta. Työntekijä, työn suorittaja, työnantaja, työn teettäjä tai vakuutuslaitos voi hakea TVK:lta ratkaisua työtapaturma- ja ammattitautilain soveltamisesta työhön. Vakuutuslaitos ratkaisee vastaavasti lain soveltamisen työhön vakuuttamista tai korvaamista koskevan asian yhteydessä.

TVK pitää ehdotusta työsopimuslain soveltamisalasäännöksen täsmentämisestä ja selkeyttämisestä hyvänä ja kannatettavana. TVK pitää tärkeänä tavoitetta antaa apuvälineitä oikeudellisen arvioinnin tekemiseen niin oikeussuhteen osapuolille kuin viranomaisille.

Työlainsäädännön selkeydellä on merkitystä etenkin työperäisen maahanmuuton lisätessä työnteon monikulttuurisuutta. Lain soveltamisalaratkaisujen myötä TVK:lla on havaintoja siitä, että työn suorittajana voi olla hiljattain ulkomailta Suomeen tullut henkilö, jolla puutteellisesta kielitaidosta ja vähäisestä työelämäkokemuksesta johtuen ei ole tuntemusta ja ymmärrystä Suomen pakottavasta sosiaaliturva- ja työlainsäädännöstä.

TVK pitää hyvänä sitä, että ehdotettavassa säännöksessä säädettäisiin siitä, milloin ja miten kokonaisharkintaa tehdään, sekä huomioon otettavista seikoista. Kokonaisharkinnan nostaminen lain tasolle voi entisestään korostaa sen merkitystä, vaikka kokonaisharkintaa on tehty tähänkin asti. Jatkossa uusia tulkintatilanteita voi kuitenkin syntyä esimerkiksi siitä, tuleeko kokonaisharkinta

ylipäättänsä tehtäväksi ja mitä seikkoja silloin huomioidaan. Ehdotuksen hyvistä päämääristä huolimatta se antaa kuitenkin vain vähän uusia konkreettisia eväitä lain soveltamisratkaisuihin.

TVK pitää hyvänä, että työsuhteen tunnusmerkistöön ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia ja siten sen vakiintunut tulkintakäytäntö on jatkossakin merkityksellinen. Tosin vakiintuneetkin tulkintakäytänteet elävät työnteon uusien muotojen vaikuttaessa myös työn organisointia ja algoritmisen johtamisen yleistyessä.

TVK kiinnittää huomiota siihen, että esityksen kanssa samanaikaisesti vireillä olevan EU:n komission alustatyön työolojen parantamiseen tähtäävän direktiiviehdotuksen vaikutusta esitykseen ei ole laajemmin arvioitu. Komission ehdotus sisältää sääntelyä alustatyötä tekevien henkilöiden ammattiaseman määrittämisestä ja työsuhteolettamasta ja siten ehdotuksella voisi olla vaikutuksia nyt esitettävään työsuhtelainsäätelyyn. Voikin pohtia, olisiko työelämän epävarmuuden vähentämiseen tähtäävät keinot tulleet ratkaista kokonaisuutena.

Esityksen yleisperustelut

Huomionne esityksen yleisperusteluista.

TVK kiinnittää huomiota siihen, että yrittäjyyttä kuvaavia aineellisia tai muodollisia tosiseikkoja käsitellään ehdotuksen perusteluissa melko suppeasti siitä huolimatta, että tehtäessä rajanvetoa työsuhteessa ja yrittäjänä tehtävän työn välillä niiden arviointi on korostunut vakiintuneessa tulkintakäytännössä.

Ehdotuksen mukaan kokonaisharkinnassa tulisi ottaa huomioon myös osapuolten yhteinen tarkoitus työntekosuhteen oikeudellisesta luonteesta. Perusteluiden valossa tämä vaatimus voi korostua jopa liikaa ja näytön saaminen osapuolten yhteisestä tarkoituksesta voi olla haasteellista. Tosiasiassa osapuolilla ei myöskään välttämättä ole aitoa yhteistä tarkoitusta. Osapuolet eivät usein ole tasavertaisessa neuvotteluasemassa ja sopimusehdot voivat olla toisen sopijapuolen yksipuolisesti laatimia, eikä sopimusehdoista ole tosiasiallisesti neuvoteltu tai sovittu.

TVK kiinnittää huomiota siihen, että perusteluita olisi hyvä täsmentää sen suhteen, millä tekijöillä arvioidaan osapuolen tosiasiallista asemaa. Epäitsenäiseen asemaan viittaavia kriteereitä on ehdotuksessa kuvattu melko perinteisesti eikä ole otettu huomioon esimerkiksi EU:n komission alustatyötä koskevassa direktiiviehdotuksessa lueteltuja kriteereitä kuten korvauksen tason tosiasiallinen määrittäminen tai sen ylärajan asettaminen taikka työn organisointi-/järjestelyvapauden tosiasiallinen rajoittaminen, myös seuraamusten avulla.

Ehdotuksen nykytilan kuvauksessa olisi voitu käsitellä enemmän direktio-oikeutta ja algoritmijohtamista huomioiden, että nämä ovat etenkin alustatyötä koskevassa arvioinnissa keskeisiä seikkoja ja algoritmijohtaminen on jossain määrin vielä uusi ilmiö.

Ehdotuksen perusteluissa viitataan työsopimuslain säännökseen siitä, että lain kiertämistarkoituksessa tehdyille järjestelyille ei tule antaa suojaa oikeussuhteen todellista luonnetta arvioitaessa. Vastaavan kaltainen säännös on TyTAL 186 §:ssä, jonka mukaan, jos esim. vakuuttamisvelvollisuuden kiertämiseksi oikeustoimelle on annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonnetta tai tarkoitusta, vakuuttamisvelvollisuutta ratkaistaessa on meneteltävä asian todellisen luonteen tai tarkoituksen mukaisesti.

Esityksen vaikutukset

Huomionne esityksessä arvioiduista vaikutuksista.

Ehdotuksen konkreettiset hyödyt jäävät jossain määrin vähäisiksi, kun otetaan huomioon, että jo nykyään kysymys työntöön oikeussuhteen oikeudellisesta luonteesta ratkaistaan viime kädessä kokonaisharkinnan pohjalta. Mikä ehdotuksen myötä tosiasiallisesti muuttuisi ja toisiko ehdotus aitoa helpotusta ratkaisutyöhön?

TVK:n arvion mukaan ehdotus voi parantaa viranomaisten ratkaisujen perusteluita sekä yhdenmukaistaa soveltamis- ja oikeuskäytäntöä etenkin siltä osin, milloin yksittäisten tunnusmerkkien tarkastelun jälkeen oikeussuhteen luonnetta tulee vielä arvioida kokonaisharkinnalla.

Ehdotuksen vaikutuksissa olisi voitu kuvata tarkemmin esimerkiksi alustatyön osalta sitä, miten ehdotus tulisi vaikuttamaan työsuhteen oikeudellista luonnetta koskevaan harkintaan ja mitä seikkoja juuri alustatyön osalta arvioitaisiin.

TVK kiinnittää huomiota siihen, että viime kädessä kyse on laintulkinnasta, joten arvio työntekoa koskevan oikeussuhteen oikeudellisesta luonteesta voi ehdotuksesta huolimatta tulla edelleen myöhemmin viranomaisen tai tuomioistuimen ratkaistavaksi siitä huolimatta, että työtä teettävä yritys olisi pyrkinyt määrittämään oikeussuhteen oikeudellisen luonteen ja tekemään sitä koskevan arvion huolellisesti, oikein ja nyt ehdotettavaan kokonaisharkintaan perustuen. Viranomaisille on niitä koskevissa erityislaeissa säädetty valvontatehtäviä ja esimerkiksi TVK:n lakisääteisiin tehtäviin kuuluu työnantajan vakuuttamisvelvollisuuden valvonta. Osapuolten - työn teettäjän ja työn suorittajan - tekemä arvio oikeussuhteen oikeudellisesta luonteesta ei edelleenkään sido viranomaisia. Siten ehdotuksen myötä ei kaikilta osin jatkossakaan vältytä mahdollisten vakuutus päätösten myöhemmiltä uudelleen arvioinneilta tai korjaamisilta ja takautuvilta vakuutusmaksuvelvoitteilta.

Edelleenkin useat eri viranomaiset ja lautakunnat/tuomioistuimet tulevat tulkitsemaan työsopimuslakia ottaen kantaa oikeussuhteen oikeudelliseen luonteeseen. Tulkinnoissa voi olla eroja ja ratkaisut voivat poiketa tosistaan, mikä vähentää lain ennustettavuutta ja lisää oikeudellista epävarmuutta.

Työsopimuslain 1 luvun 1 §:ään ehdotettava muutos

Huomionne pykälään ehdotettavasta muutoksesta ja sen säännöskohtaisista perusteluista.

-

Aaltonen Merja
Tapaturmavakuutuskeskus - Lakimies Elina Holmas, elina.holmas@tvk.fi,
gsm 0409225535